

หลักพุทธธรรมและทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก เพื่อลดการทุจริตในองค์กร*

BUDDHADHAMMA PRINCIPLES AND KOHLBERG'S THEORY OF MORAL DEVELOPMENT FOR REDUCING CORRUPTION IN ORGANIZATIONS

วิภาวรรณ ลิ้มปไพบูลย์

Wiphawan Limphaibool

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand

พระครูโกวิทธรรมวาทิ

Phrakhru Kowitarttawatee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: wiphawan_l@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมและเหตุผลทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ซึ่งนำเสนอถึงพื้นฐานการใช้เหตุผลทางจริยธรรม และการรับรู้ทางสังคมของแต่ละบุคคลว่ามีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรม โดยบุคคลแต่ละคนจะมีการพัฒนาการที่แตกต่างกัน และสามารถส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาระดับจริยธรรมให้สูงขึ้นได้ ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของแต่ละบุคคล จะมีการพัฒนาไปตามระดับขั้น โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับก่อนมีจริยธรรม ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม และระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์สังคม ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กนี้เป็นพื้นฐานความคิดที่ได้รับการยอมรับจากนักจิตวิทยา นักการศึกษา และนักพฤติกรรมศาสตร์ นอกจากนี้ บทความมีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมความเข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ซึ่งประกอบด้วยหลักสัมมัตตปธาน 4 หลักโลกบาลธรรม 2 หลักสัพปุริสธรรม 7 หลักขราวาส 4 และหลักสุจริต 3 การนำเสนอบทความ ใช้รูปแบบการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางดังกล่าว เพื่อสามารถนำแนวทางการศึกษามาใช้เพื่อลดการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้องหรือการทุจริตในองค์กร เพื่อเสริมสร้างจริยธรรม หรือความดีให้เกิดขึ้นในองค์กรและสังคมอย่างถูกต้องและเหมาะสม สามารถลดการทุจริต เพิ่มทัศนคติ

* Received 2 November 2021; Revised 11 May 2022; Accepted 15 May 2022

เชิงบวก คุณธรรม และจริยธรรม นำไปสู่การลดปัญหาของสังคม ลดความขัดแย้งแตกแยกและความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม ลดพฤติกรรมการเบียดบังทรัพย์สินของส่วนรวมไปเป็นของส่วนตน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้หากคนในสังคมมีแนวทางในการตัดสินใจที่มีจริยธรรม จะสามารถส่งผลต่อการลดพฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้ประเทศชาติและสังคมไทยมีความเข้มแข็ง สงบสุข และสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: จริยธรรม, พุทธธรรม, พุทธศาสนา, การทุจริต, การพัฒนาเชิงจริยธรรม

Abstract

The objective of this article is to enhance the understanding of Kohlberg's theory of moral development and moral reasoning. Kohlberg introduced the fundamentals of using moral reasoning and social perception in relation to moral development. Each individual has a different path of moral development and can be promoted to a higher level. There are three levels of moral development, including pre-conventional morality, conventional morality, and post-conventional morality. This theory is a widely-accepted foundation of rationality for psychologists, educators, and behaviorists. In addition, this article enhances the understanding of traditional Buddhist principles including Sammappadhana⁴, Lokapaladhamma², Sappurisadhamma⁷, Karavasadhamma⁴, and Sujjarita³. This refers to the existing literature and the Buddhist principles regarding the prevention of incorrect decisions and corruption in the workplace. The core concept of this article can be applied to the development of morality and virtue in organizations and society. It provides means of reducing corruption, controversy, inequity, and fraud and increases positive attitudes, virtues, and morals. Consequently, social problems which interfere with the development of the country will be decreased. Individuals with morality-centered decision-making may be able to reduce corruption, leading to the development of a society that is strong, peaceful, and sustainable in the future.

Keywords: Moral, Buddhadhamma, Buddhism, Corruption, Moral development

บทนำ

ในปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทุจริตถือเป็นปัญหาที่สำคัญระดับโลก และก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมอย่างมาก ปัญหาการทุจริตในองค์กรของประเทศไทยเกิดขึ้นมาช้านาน ถึงแม้จะมีการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

โดยการปฏิรูปกฎหมาย หรือการเพิ่มโทษทางกฎหมายและทางสังคม ซึ่งสามารถลดการทุจริตได้ในระดับหนึ่ง แต่ปัญหาการทุจริตของประเทศไทยก็ไม่ได้ลดลง และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จากการรวบรวมข้อมูลดัชนีวัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 - 2563 ตามตารางที่ 1 ซึ่งแสดงค่าดัชนีวัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (Corruption Perception Index: CPI) ค่าดังกล่าวแสดงถึงความโปร่งใสของประเทศ ทั้งนี้หากมีค่า CPI สูง แสดงถึงประเทศมีความโปร่งใสมาก คอร์รัปชันต่ำ โดยในปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยได้คะแนนค่า CPI 36 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 คะแนน และมีค่า CPI ในอันดับที่ 104 จากทั้งหมด 180 ประเทศ (Transparency International, 2021) ซึ่งค่าดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปัญหาทุจริตในประเทศไทยอยู่ในระดับสูง โดยหากในปัจจุบันไม่มีการแก้ไขหรือป้องกันอย่างเหมาะสมแล้ว จะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมในระยะยาว จนไม่สามารถแก้ไขได้

ตารางที่ 1 ดัชนีวัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2555 - 2563 (Transparency International, 2021)

พ.ศ.	คะแนน (เต็ม 100)	อันดับ	จำนวนประเทศ
2555	37	88	176
2556	35	102	177
2557	38	85	175
2558	38	76	168
2559	35	101	176
2560	37	96	180
2561	36	99	180
2562	36	101	180
2563	36	104	180

การทุจริตที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ประเทศไทย ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการทุจริตในหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงธุรกิจเอกชน ในกรณีที่ผู้บริหารไม่รักษาผลประโยชน์ของบริษัทใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ ทำให้การบริหารงานไม่โปร่งใส ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศไทย (เดือนเด่น จิตมั่นชัยธรรม และรจิตกนก นิคมบริรักษ์, 2544) มีการกล่าวถึงรูปแบบของการทุจริตสามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบได้แก่ การทุจริตเชิงบุคคล การทุจริตเชิงสถาบัน และการทุจริตเชิงระบบ (Robinson, M., 1998) ซึ่งไม่ว่าจะมีมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตซึ่งใช้กฎระเบียบและการลงโทษมากเพียงใด ก็ยังไม่สามารถทำให้สถานการณ์การทุจริตในประเทศไทยดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก

1. รูปแบบของการทุจริตมีความหลากหลาย และมีการพัฒนาและร่วมมือกันระหว่างบุคคลอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การรับเงินหรือได้รับสิ่งตอบแทนเป็นรางวัล การละเมิดระเบียบเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว การจ่ายเงินสนับสนุนให้แก่ผู้มีหน้าที่ออกกฎหมาย การเบี่ยงเบนทรัพยากรของรัฐให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การเพิกเฉยต่อกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย การเข้าแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม การเล่นพรรคเล่นพวก การกำหนดราคา การจัดซื้อจัดจ้างให้สูงกว่าความเป็นจริง การสร้างโครงการปลอม การแจ้งตัวเลขค่าใช้จ่ายที่เป็นเท็จ ฯลฯ

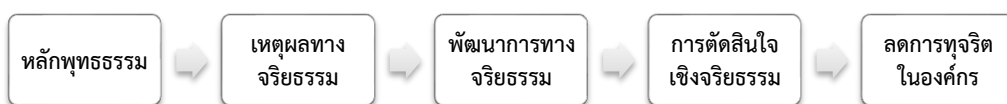
2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการทุจริตได้แก่ ค่านิยมของสังคมหรือองค์กรที่ทำให้การทุจริตแพร่กระจาย การร่วมมือระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตเพื่อปกปิดและกีดกันไม่ให้บุคคลอื่นรับรู้หรือเข้าร่วม อำนาจทางการเมืองที่ถูกผูกขาดทำให้การทุจริตเกิดขึ้นเป็นระยะเวลานานและรุนแรง (Johnston, M., 1998) ซึ่งสังคมไทยในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันเอื้ออำนวยให้เกิดการทุจริตอย่างต่อเนื่องและฝังลึกยาวนาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงให้ความสำคัญกับการเป็นคนดีมีจริยธรรม เห็นได้ชัดจากพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสที่ได้ทรงพระราชทานเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2522 ว่า “...คนที่ไม่มีความสุจริต คนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่หมกมุ่นไม่มีความวิริยะอุตสาหะที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...” พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2533 ว่า “...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริตไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...” และพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2546 ว่า “...ผู้ว่า CEO ต้องเป็นคนที่มีสุจริตทุจริตไม่ได้ ถ้าทุจริตแม้แต่นิดเดียวก็ขอแข่งให้มีอันเป็นไป...” และ “...ข้าราชการหรือประชาชนมีการทุจริต ถ้ามีทุจริตแล้ว บ้านเมืองพัง ที่เมืองไทยพังมาเพราะมีทุจริต...” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ให้ความสำคัญกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยมีการระบุในแผนฯ เกี่ยวกับการสร้างสังคมไทยให้มีวินัย โปร่งใส ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม ปลุกฝังให้คนไทยไม่โกง โดยมุ่งสร้างจิตสำนึกในการรักษาประโยชน์สาธารณะ ทศคนคิดเชิงบวก รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับทุกกลุ่มในสังคม ผ่านกลไกครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สื่อมวลชน และเครือข่ายทางสังคม ฯลฯ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นการสร้างค่านิยมส่วนบุคคลให้เกิดจริยธรรมเพื่อป้องกันและปราบปรามไม่ให้เกิดการทุจริตหรือลดการทุจริตให้น้อยลงในสังคมไทย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาทฤษฎีการพัฒนาและเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก โดยรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและเสนอแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางจริยธรรมและการใช้เหตุผลการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่หากไม่มีการพัฒนาและไม่มีเหตุผลในการตัดสินใจอย่างถูกต้องทางจริยธรรมแล้วจะมีผลต่อการเกิดการทุจริตในองค์กร ส่งผลต่อเศรษฐกิจและสังคมให้มีความอ่อนแอ โดยเชื่อมโยงเปรียบเทียบทฤษฎีดังกล่าวกับหลักธรรม และแนวคิดพื้นฐานของพุทธศาสนา โดยการทบทวนวรรณกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน และหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นในการวิจัย เพื่อแสดงถึงความเชื่อมโยงทฤษฎีการพัฒนาและเหตุผลเชิงจริยธรรม กับหลักธรรมพื้นฐานทางพุทธศาสนา เพื่อลดการทุจริตในองค์กรโดยมีสาระสำคัญตามภาพที่ 1 การนำแนวคิดของหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการตัดสินใจทางจริยธรรมให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง และเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมให้เพิ่มมากขึ้นในสังคมไทย ซึ่งหากคนในสังคมไทยมีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมมากยิ่งขึ้น มีผลทำให้ลดการทุจริต สังคมมีความเข้มแข็ง สงบสุข และมีการพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาทางจริยธรรมเพื่อลดการทุจริตในองค์กร

จริยธรรม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเน้นแนวทางพัฒนาตามหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง โดยใช้หลักพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ การพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่ใช้ความรู้ คุณธรรม และความเพียรในการปฏิบัติและการดำรงชีวิตสอดคล้องกับนโยบายของพัฒนาที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนให้เป็นคนดีที่เก่งและมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2561) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญต่อความมีคุณธรรมและจริยธรรมของคนนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ความหมายของคำว่าจริยธรรม ได้มีการศึกษาอย่างกว้างขวางในหลายศาสตร์ เช่น ปรัชญาและศาสนา สังคม และมานุษยวิทยา จิตวิทยา ฯลฯ

ความหมายของจริยธรรมแยกได้เป็นสองความหมาย โดยความหมายแรกเน้นไปที่พฤติกรรมของบุคคล เช่น จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพจน์ปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ความหมายทาง พุทธศาสนาใน พจนานุกรมพุทธ

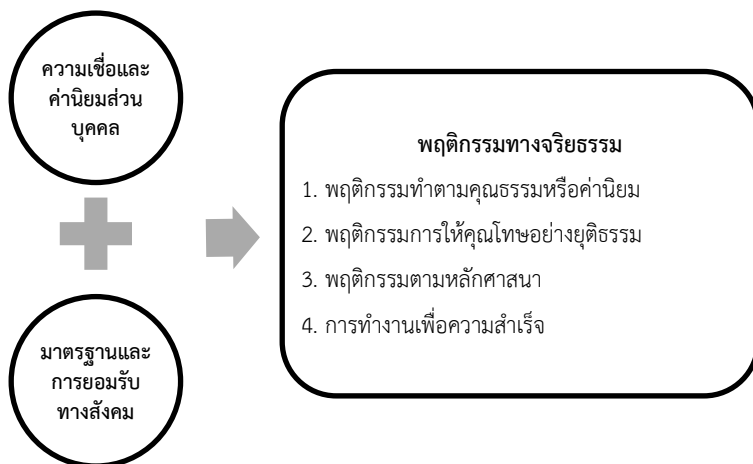
ศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) กล่าวถึงจริยธรรม โดยแยกคำว่าธรรมเป็นหลักความประพฤติหรือหลักการดำเนินชีวิต คำว่าจริยะ แปลว่าอันประเสริฐ จริยธรรมแปลว่าความประพฤติอันประเสริฐ หรือทางดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมิ้องค์ 8 หรือศีล สมาธิ ปัญญา จริยธรรมเป็นหลักการที่บุคคลยึดถืออยู่ในใจ ในการตัดสินใจความถูกต้อง ดีเลว ควร ไม่ควรทำ ของพฤติกรรมต่าง ๆ จริยธรรมของบุคคลอาจกำหนดตามหลักกฎหมาย ความเชื่อและค่านิยมของบุคคลนั้น ๆ (ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อุวรรณโณ, 2530) เป็นต้น ส่วนความหมายที่สองให้ความหมายของจริยธรรมโดยเน้นไปที่สังคม มาตรฐานและการยอมรับจากสังคม ได้แก่ จริยธรรม หมายถึงองค์ประกอบของกฎเกณฑ์ที่บุคคลยอมรับว่าถูก ดี สมควร เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม (Piaget, J., 1932) จริยธรรมเป็นความรู้สึกผิดชอบ ชั่วดี ซึ่งพัฒนาจากกฎเกณฑ์และมาตรฐานของคนในสังคมจนเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล โดยสังคมจะตัดสินว่าพฤติกรรมนั้นถูก หรือผิด จริยธรรมเป็นระบบของการทำความดี ละเว้นความชั่ว (Kohlberg, L., 1973); (Kohlberg, L., 1981) จริยธรรมหมายถึงมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมในการมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม (Rest, J. R., 1980) จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ อันเป็นที่ยอมรับของสังคม (ดุจเดือน พันธุมนาวิน, 2551) เป็นต้น มีการศึกษารูปแบบของจริยธรรมในขอบข่าย 3 ประการคือ 1) จริยธรรมในแบบการคิดหาเหตุผลที่ใช้ในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง 2) จริยธรรมในแบบความรู้สึกทางจิตใจ โดยศึกษาค่านิยม ความเชื่อ ความรู้สึกชอบและไม่ชอบ และ 3) จริยธรรมในแบบของการแสดงออกภายนอก ซึ่งเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล (สิทธิโชค วรรณสันติกุล, 2549) จริยธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อค่านิยมหรือคุณธรรมตั้งแต่ 2 ตัวขัดแย้งกัน ทำให้บุคคลต้องตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาในการเลือกที่จะปฏิบัติตามคุณธรรมหรือค่านิยมตัวใดตัวหนึ่ง บุคคลที่ตัดสินใจเลือกคุณธรรมหรือค่านิยมที่มีประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มักเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมสูง จริยธรรมจึงมีความหมายรวมถึงสาเหตุ กระบวนการและผลของการกระทำ ความดี ยกเว้นความชั่ว จริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีในบุคคล และทำให้คนทำความดีอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2561)

พฤติกรรมทางจริยธรรมมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการได้แก่ 1) พฤติกรรมทำตามคุณธรรมหรือค่านิยม ได้แก่ พฤติกรรมซื่อสัตย์ พฤติกรรมรักสามัคคี พฤติกรรมอดทน อดกลั้น อดออม พฤติกรรมรักชาติ พฤติกรรมทำตามกฎหมาย ฯลฯ 2) พฤติกรรมทำให้คุณและโทษแก่ผู้อื่นอย่างเหมาะสมและยุติธรรม 3) พฤติกรรมตามหลักศาสนา และ 4) การทำงานเพื่อความสำเร็จ มากกว่าทำงานเพื่อหวังลาภ ยศ สรรเสริญ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2550); (Villegas de Posada, C., 1994)

จากความหมายและพฤติกรรมทางจริยธรรมดังกล่าว พบว่าจริยธรรมเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ดีของบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายความหมายได้ในส่วนของการเกิดขึ้นของจริยธรรม

ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลเอง จากความเชื่อและค่านิยมของบุคคลนั้น ๆ และส่วนของจริยธรรมที่เกิดขึ้นจากการกำหนดมาตรฐานของสังคม และได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งทั้งสองส่วนทำให้เกิดพฤติกรรมทางจริยธรรม ตามที่แสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ที่มาของจริยธรรมและพฤติกรรมทางจริยธรรม

จริยธรรมในการทำงาน

จริยธรรมในการทำงาน คือ ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่วในเรื่องที่รับผิดชอบ และเกี่ยวข้องกับผูปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับสถานการณ์การทำงาน เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงาน และผลงาน ตลอดจนเกี่ยวข้องกับผู้รับประโยชน์หรือโทษ จากผลงานนั้น (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2538) มีงานวิจัยหลายงานกล่าวถึงความเกี่ยวข้องของศาสนากับจริยธรรมในการทำงาน โดยกล่าวถึงการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดี สวดมนต์ ไหว้พระ รักษาศีล ทำสมาธิ และมีวิถีชีวิตตามแนวทางของพุทธศาสนา มักเป็นผู้มีจริยธรรมในการทำงาน ได้แก่ การศึกษาในกลุ่มมัคคุเทศก์ (ชัยยุทธ กุลตั้งวัฒนา และคณะ, 2547) การศึกษาในกลุ่มข้าราชการตำรวจ (น็อน พินประดิษฐ์ และคณะ, 2546) การศึกษาในกลุ่มครู (โกศล มีคุณ และณรงค์ เทียมเมฆ, 2545) พบว่า ศาสนามีความสัมพันธ์ต่อจริยธรรมในการทำงาน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทุจริตในการทำงาน นอกจากนั้นการนำหลักการทางพุทธศาสนา ได้แก่ ธรรมวินัย ศีล 5 สัมมาอาชีวะ หลักสุจริต มาใช้เป็นช่องทางหนึ่งในการแก้ไขหรือยุติปัญหาการทุจริตในวงสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันปัญหาดังกล่าวในระยะยาว (พิเชษฐ์ หังโต, 2559) จริยธรรมในการทำงานเป็นหลักการที่พึงประพฤติปฏิบัติ ได้แก่ การทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง ไม่นำความลับขององค์กรไปเปิดเผย ไม่เบียดบังหรือยกยอกทรัพย์สินขององค์กรไปใช้ส่วนตัว มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ฯลฯ องค์กรที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้อง

มีจริยธรรมในองค์กร (Kubal, D. et al., 2006) หากทุกคนในองค์กรมีจริยธรรมในการทำงาน จะทำให้องค์กรมีความมั่นคงและยั่งยืน ส่งผลดีต่อสังคมในระยะยาวต่อไป

ทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, L., 1973) เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางจริยธรรมและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โคลเบอร์กมีแนวคิดที่สอดคล้องกับทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget, J., 1932) ซึ่งนำเสนอว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความฉลาดที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และสภาพแวดล้อมทางสังคม อย่างไรก็ตามเพียเจต์ได้นำเสนอว่าพัฒนาการทางสติปัญญากับพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ อยู่ในขั้นสูงสุดเมื่ออายุประมาณ 8 - 10 ปี ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีของโคลเบอร์ก ซึ่งนำเสนอว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ สามารถพัฒนาอีกหลายขั้นตอนจากวัยเด็กจนถึงอายุ 25 ปี โดยระดับการพัฒนาการทางจิตใญ่จะแสดงออกมาในรูปของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และแบ่งระดับการพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับ 6 ขั้น ต่อมามีการนำเสนอบทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางจริยธรรมขั้นที่ 7 ซึ่งเรียกว่า Ultimate Faith ซึ่งขั้นสูงสุดนี้สามารถเปรียบเทียบกับความเชื่อถือศรัทธาขั้นปรมาตม์ของพุทธศาสนา ทฤษฎีของโคลเบอร์ก นำเสนอถึงการพัฒนาทางจริยธรรมแต่ละขั้นเป็นผลของความสามารถทางปัญญา การคิดไตร่ตรองโดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับส่วนหนึ่งมาจากความเข้าใจของตนเองในสิ่งต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งมาจากประสบการณ์ที่ได้รับจากผู้อื่นในสังคม แล้วนำมาจัดระเบียบความคิด จำแนกประเด็นต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน และบูรณาการประเด็นต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ นำไปสู่การจัดระเบียบความคิดใหม่ ทำให้มีการพัฒนาจริยธรรมและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง โดยมีระดับและขั้นในพัฒนาการทางจริยธรรมดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรม (Pre-conventional morality level) เป็นระดับที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ คำนึงถึงโทษและผลประโยชน์ ที่ตนเองจะได้รับ แบ่งได้เป็น 2 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การเชื่อฟังคำสั่งและเกรงกลัวการถูกลงโทษ อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 2 - 7 ปี ซึ่งในขั้นนี้คนจะทำความดีตามกฎเกณฑ์และเชื่อฟังคำสั่งของผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น ผู้ปกครอง พ่อแม่ ครู เนื่องจากกลัวการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 การแสวงหารางวัลและสิ่งตอบแทน อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 7 - 10 ปี ในขั้นนี้คนจะเห็นความสำคัญของรางวัลและสิ่งตอบแทน เป็นแรงจูงใจในการทำควมดี

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional morality level) เป็นระดับที่ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม กลุ่มย่อย ตามกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 3 การทำตามความเห็นและการยอมรับของผู้อื่น อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 10 - 13 ปี ในขั้นนี้คนจะทำในสิ่งที่คนอื่นเห็นด้วย และต้องการการยอมรับของผู้อื่น

ขั้นที่ 4 การทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม โดยยึดกฎระเบียบเป็นสิ่งสำคัญ อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 13 - 16 ปี ในขั้นนี้คนจะเข้าใจกฎเกณฑ์ ระเบียบ และบรรทัดฐานของสังคม และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่

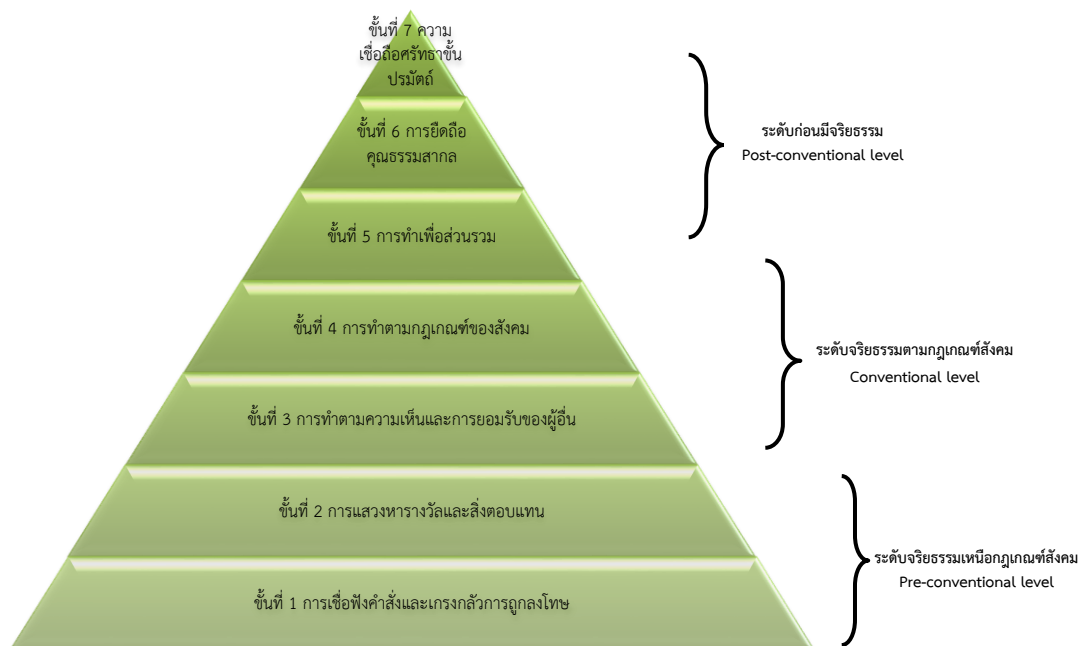
ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post-Conventional morality level) เป็นระดับที่ทำตามความคิด วิจลณญาณของตนและเหตุผลตามความเหมาะสม บนหลักของความยุติธรรม แบ่งออกเป็น 2 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 5 การทำเพื่อส่วนรวม อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป ในขั้นนี้คนจะให้ความสำคัญกับความถูกต้องโดยพิจารณาจากเหตุผล และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ

ขั้นที่ 6 การยึดถือคุณธรรมสากล อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ ซึ่งให้ความสำคัญกับจริยธรรม และความถูกต้องตามหลักสากล โดยคำนึงถึงประโยชน์ของมนุษยชน เกิดจากสติปัญญาและประสบการณ์ในขั้นสูง

ต่อมา มีการนำเสนอบทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางจริยธรรมขั้นที่ 7 ซึ่งเรียกว่า ความเชื่อถือศรัทธาขั้นปรมาตม (Ultimate Faith) ซึ่งกล่าวว่า ความมีเหตุผลทางจริยธรรมที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำของคนขึ้นอยู่กับความเชื่อถือศรัทธาในความเกี่ยวเนื่องของชีวิต (Kohlberg, 1981) ในระดับนี้สามารถเปรียบเทียบได้กับการเวียนว่ายตายเกิด หรือหลักของกรรม ตามหลักการของพุทธศาสนา

ภาพที่ 3 แสดงถึงระดับและขั้นการพัฒนาทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ทั้งนี้ โคลเบอร์กเชื่อว่ามนุษย์จะมีระดับการพัฒนาทางจริยธรรมที่เป็นลำดับขั้น จากขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 7 โดยไม่มีการข้ามขั้น เช่น ไม่สามารถข้ามจากคนเห็นแก่ตัวในขั้นที่ 1 ไปยังขั้นการทำเพื่อส่วนรวมในขั้นที่ 5 โดยไม่ผ่านขั้นที่ 4 การทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมก่อน เพราะโคลเบอร์กเชื่อว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงได้ ต้องได้รับประสบการณ์ทางสังคม และเข้าใจประสบการณ์ที่ได้รับมาก่อนหน้านั้น จึงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับของการพัฒนาการ ซึ่งระดับพัฒนาการดังกล่าวอาจหยุดที่ระดับใดระดับหนึ่งก็ได้ ขึ้นอยู่กับระดับของสติปัญญา และประสบการณ์ที่ได้รับ มีงานวิจัยที่นำเสนอว่ามีคนประมาณ 10 - 15% เท่านั้นที่มาถึงระดับที่ 3 หรือระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ สังคม (Kohlberg, L., 1958) นอกจากนั้น มีงานวิจัยฉบับหนึ่งค้นพบว่าคนส่วนใหญ่ในโลกมีระดับการพัฒนาทางจิตใจและเหตุผลทางจริยธรรมในระดับที่ 1 และ ระดับที่ 2 เท่านั้น และคนจำนวนน้อยมากที่จะถึงระดับที่ 3 (Ma, H. K., 2013) แสดงให้เห็นว่าระดับการพัฒนาทางจริยธรรมของคนในโลกมีจำนวนน้อยที่จะทำเพื่อส่วนรวม และมีศรัทธาในความดีงาม ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากปัจจุบันอยู่ในยุคของศีลธรรมที่เสื่อมลงจากการพัฒนาทางจริยธรรมที่มีผลต่อจิตใจของคน

ภาพที่ 3 ระดับการพัฒนาทางจริยธรรมและขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg, L., 1973)

การเชื่อมโยงทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมกับหลักพุทธธรรม

เนื่องจากระดับการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์กสามารถพัฒนาได้ตั้งแต่เด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ การเชื่อมโยงทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก กับหลักพุทธธรรม จึงเป็นประโยชน์ในแง่ที่ว่าเราสามารถนำหลักพุทธธรรมมาใช้เพื่อให้เกิดการปลูกฝังในคนแต่ละระดับอายุเพื่อลดการทุจริตในองค์กร โดยสามารถอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมและหลักพุทธธรรมได้ดังนี้

ตามทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ในระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วยขั้นการใช้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นที่ 1 การเชื่อฟังคำสั่งและเกรงกลัวการถูกลงโทษ และขั้นที่ 2 การแสวงหารางวัลและสิ่งตอบแทน เป็นระดับการพัฒนาทางจิตใจและเหตุผลทางจริยธรรมที่พบในเด็กก่อนวัยเรียนถึงนักเรียนระดับประถม ในระดับนี้พฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมของมนุษย์ได้ เพราะได้รับการบอกกล่าวหรือได้รับคำสั่งจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า การเชื่อฟังคำสั่งดังกล่าวเนื่องจากการเกรงกลัวการลงโทษหากไม่ทำตามคำบอกกล่าว และการตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ขึ้นอยู่กับรางวัลและสิ่งตอบแทน ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่จะมีระดับการพัฒนาทางจิตใจและเหตุผลทางจริยธรรมในระดับนี้ ซึ่งจะมองเห็นแต่ประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก และการตัดสินใจที่จะกระทำความผิดจะเป็นสิ่งที่ตนเองคิดว่าดีที่สุดในขณะนั้น และหากไม่มีคนรู้เห็นสิ่งที่ตนกระทำความผิดก็สามารถทำได้

ซึ่งหากคนมีระดับการพัฒนาทางจิตใจและเหตุผลทางจริยธรรมในระดับนี้ โดยไม่มีการพัฒนาไปในระดับที่สูงขึ้น จะทำให้เกิดปัญหาการทุจริตในองค์กร เนื่องจากมองเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนเพียงอย่างเดียว

ในทางศาสนาพุทธสามารถเปรียบเทียบระดับการพัฒนาทางจิตใจและเหตุผลทางจริยธรรมในระดับที่ 1 นี้ได้กับภาวะจิตของอริชา ตัณหา และอุปาทาน ซึ่งเป็นกิเลสที่แฝงลึกซึ้งซ่อนในจิตใจ และเป็นสิ่งที่บังคับบัญชาพฤติกรรมของมนุษย์ให้ เป็นไปตามอำนาจของมันตลอดจนเป็นสิ่งที่หล่อหลอมบุคลิกภาพ และเป็นที่มาแห่งความทุกข์ อริชาหมายถึง ความไม่รู้แจ้ง หรือความไม่รู้ตามสภาพความเป็นจริง ตัณหา หมายถึง ความทะยานอยาก และ อุปาทาน หมายถึง ความยึดติดถือมั่น ซึ่งทั้งสามสิ่งนี้มีความเชื่อมโยงกันขององค์ประกอบและพ่วงกันอยู่เสมอ เช่น เมื่อไม่รู้ในสิ่งทั้งหลายตามสภาพความเป็นจริง จึงอยากเข้าไปยึดถือว่าเป็นของเรา ซึ่งเป็นเรื่องของความเห็นแก่ตัว มองข้ามเหตุผลที่แท้จริงมากขึ้น การไม่ตระหนักรู้และยึดติดสิ่งต่าง ๆ เป็นตัวตนเช่นนี้ เท่ากับตกอยู่ในอำนาจของมัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) อริชา ตัณหา และอุปาทานเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการขาดจริยธรรม ส่งผลต่อพฤติกรรมการทุจริตในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อสังคมตามที่ได้กล่าวมาแล้ว การจะแก้ไขหรือบรรเทาภิเลสเหล่านี้ ต้องมีการปลูกฝังหลักพุทธธรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์ เนื่องจากพัฒนาการทางจริยธรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมของมนุษย์ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก มีการนำเสนอว่าในแต่ละขั้นของการพัฒนาทางจริยธรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ต้องอาศัยความสามารถทางปัญญาของบุคคล ในการไตร่ตรองข้อมูลที่ได้รับมาจำแนกและบูรณาการประเด็นต่าง ๆ ให้ชัดเจน แล้วนำมาจัดระเบียบความคิดใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรม ดังนั้น การนำพุทธธรรมมาใช้เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลในการจัดระเบียบความคิดของมนุษย์ จะมีผลต่อการพัฒนาจิตใจและกระบวนการตัดสินใจตามเหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาทุจริตในองค์กรได้ในระยะยาว โดยได้แสดงไว้ในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ความเชื่อมโยงของกิเลส หลักพุทธธรรม และทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

หลักพุทธธรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์

หลักพุทธธรรมที่สำคัญและเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาระดับจิตใจและเหตุผลเชิงจริยธรรมของมนุษย์ และควรนำมาปลูกฝังเพื่อลดการทุจริตในองค์กร ประกอบด้วย

หลักสัมมปปธาน 4 หรือ ปธาน 4

จากพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554) กล่าวถึง หลักสัมมปปธาน 4 หรือ ปธาน 4 ประกอบด้วย

1. สังวรปธาน หมายถึง เพียรระงับยับยั้งบาปอกุศลกรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น
2. ปหานปธาน หมายถึง เพียรละบาปอกุศลกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
3. ภาวนาปธาน หมายถึง เพียรทำกุศลกรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี
4. อнуรักขนาปธาน หมายถึง เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์

หลักสัมมปปธาน 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่สำคัญที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาเพื่อป้องกันปัญหาการทุจริต พระพรหมบัณฑิต ได้กล่าวถึงกระบวนการในการนำสัมมปปธาน 4 มาใช้ในหลักสูตรนี้ 2 ประการได้แก่ 1) กระบวนการระดับดับปัญหาทุจริตด้วยหลักสังวรปธาน และปหานปธาน เพื่อจัดการกับปัญหาทุจริตที่เกิดขึ้นให้สงบระงับไป และ 2) กระบวนการสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุจริต โดยการใช้ภาวนาปธานและอนุรักษนาปธานเพื่อสรรสร้างและรักษาวัฒนธรรมแห่งความสุจริต ทำให้เกิดสังคมที่เข้มแข็งและอุดมปัญญา ส่งผลให้สังคมปราศจากปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน (มหาเถรสมาคม, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2564)

หลักธรรมคัมภีร์ครองโลก 2

หิริ และ โอตตปปะ เป็นธรรมคัมภีร์ครองโลก ซึ่งช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อน และสับสนวุ่นวาย โดยหิริ หมายถึงความละอาย หรือละอายใจต่อการทำความชั่ว และโอตตปปะ หมายถึง ความกลัวบาป หรือเกรงกลัวต่อความชั่ว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

ได้มีการขยายความคำว่าหิริ และโอตตปปะ ไว้ว่า หิริ หมายถึง ความละอายใจตัวเองต่อการทำชั่วทำผิด และละอายต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลาย หิริเป็นธรรมรักษาคัมภีร์ครองโลก หรือโลกบาลธรรม ทำให้โลกเกิดสันติและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิรินั้นจะละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้ไม่เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ส่วนคำว่าโอตตปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อผลของความชั่วและความทุจริตที่ตนเองทำ เป็นภาวะของจิตที่หวั่นไหวต่อการทำชั่ว เพราะกลัวต่อความผิดที่จะส่งผลในภายหลัง (สกุณ อันทมา, 2562)

หิริ โอตตปปะ ถูกนำมาใช้ในงานวิจัยเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมในหลายงาน หิริ โอตตปปะเป็นหลักพุทธธรรมที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหาสังคม โดยสามารถแก้ที่จิตใจด้วย

เหตุผลเชิงจริยธรรมในใจ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลโดยตรง และสามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้ (สุจิต ภูงสิ, 2560) นอกจากนั้น หิริ โอตตปเปะ ยังเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการ (พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์, 2559) จากความหมายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหิริ โอตตปเปะดังกล่าวเห็นได้ว่า หากมนุษย์มีหลักธรรมนี้จะส่งผลถึงจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลในการควบคุมตนเองไม่ให้ประพฤติปฏิบัติในการทุจริตทั้งหลายทั้งในที่ลับและที่เปิดเผย มีผลโดยตรงต่อการลดการทุจริตในองค์กร และส่งผลต่อความสงบสุขของสังคมอย่างแท้จริง

หลักสัปปริสธรรม 7

หลักสัปปริสธรรม 7 ถูกนำมากล่าวอ้างถึงในงานวิจัยว่าเป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขวิกฤตปัญหาสังคม (พระทองพจน์ ธีธมโม (พรมราช) และคณะ, 2561) และเป็นหลักธรรมที่นำมาใช้เพื่อให้สามารถปรับตัวในการดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่ (พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ, 2564)

ความหมายของหลักสัปปริสธรรม 7 กล่าวไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ระบุว่า เป็นธรรมของสัตบุรุษ หรือคุณสมบัติของคนดี ซึ่งเป็นธรรมที่ทำให้เป็นคนดี มีศีลธรรม ควรค่าแก่การยกย่องนับถือ ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการได้แก่

1. อัมมัญญตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ การรู้จักหลักการและสาเหตุที่ทำให้เกิดสิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการมุ่งเน้นศึกษาให้เข้าใจถึงสาเหตุที่เกิดขึ้น เช่น การทำความดีเป็นเหตุแห่งความสุข และการทำความชั่วเป็นเหตุแห่งความทุกข์

2. อัตถัญญตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล การรู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น หากรู้ผลว่าการกระทำของตนจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนลำบาก ก็อาจจะเว้นสิ่งที่ทำนั้นเสีย

3. อัตตัญญตา ความรู้จักตนว่าเป็นอย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม สามารถวิเคราะห์จุดดี และจุดด้อยของตนเอง โดยหากมีข้อดีหรือมีความถนัดทางด้านใด จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ และหากมีข้อบกพร่อง ก็ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นตามความเหมาะสม

4. มัตตัญญตา ความรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี ไม่ใช่จ่ายเกินความจำเป็น เพื่อไม่ให้เดือดร้อนต้องเบียดเบียนผู้อื่นในภายหลัง หากไม่รู้จักประมาณตน ใช้จ่ายเกินความจำเป็น อาจทำให้เกิดการทุจริตขึ้นได้

5. กาลัญญตา ความรู้จักกาล ความเหมาะสม ระยะเวลา มีการจัดการบริหารเวลาอย่างเหมาะสม ไม่เบียดบังเวลาของผู้อื่น รักษาเวลาให้เที่ยงตรง ทำงานให้ทันเวลาที่กำหนด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งใจไว้

6. ปริสัณญตา ความรู้จักชุมชน รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีและระเบียบปฏิบัติในสังคมที่อาศัยอยู่ ปรับตัวให้เข้ากับสังคมในด้านที่ดี เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกัน และเกิดความสงบสุขในสังคม

7. บุคคลัญญตา ความรู้จักบุคคล อุปนิสัย ความแตกต่าง นิสัยใจคอของบุคคล เพื่อให้เข้าใจบุคคลที่ต้องอยู่ร่วมกัน และปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสมว่าควรเกี่ยวข้องหรือไม่ ควรตักเตือน สั่งสอน ตำหนิ หรือยกย่องอย่างไร ความรู้จักบุคคลนี้จะทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

หลักขรवासธรรม 4

หลักขรवासธรรม 4 เป็น หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนที่ประกอบด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มีความสำคัญต่อการป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน (พิชณฺ หอมสมบัติ และคณะ , 2564)

ความหมายของขรवासธรรม 4 ซึ่งกล่าวไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ว่าเป็นธรรมสำหรับการครองเรือน ประกอบด้วย

1. สัจจะ ซึ่งหมายถึงความซื่อสัตย์ การประพฤติตนด้วยความสุจริต ไม่คดโกง มีความจริงใจในการทำงาน และการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

2. ทมะ หมายถึงการรู้จักควบคุมจิตใจ ไม่ให้เผลอยากได้ในสิ่งที่ไม่ควรได้ หรือสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน ปรับปรุง ข้อบกพร่องในหน้าที่การงานของตนเอง เพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

3. ขันติ หมายถึง ความอดทนต่อสิ่งชั่วร้าย ไม่ให้หลงไปกระทำความผิด มีความขยันหมั่นเพียร อดทนต่อความ ยากลำบากในการทำงาน

4. จาคะ หมายถึง การเสียสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

หลักสุจริต 3

ความหมายของสุจริต 3 ซึ่งกล่าวไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ว่าเป็นความประพฤติดี ประพฤติชอบ ซึ่งประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต และ มโนสุจริต ซึ่งได้กล่าวความเชื่อมโยงกับศีล 5 ไว้ว่ากายสุจริต หมายถึง ความประพฤติชอบด้วยกาย เป็นการงดเว้นและประพฤติตรงข้ามกับปาณาติบาต อทินนาทาน และกาเมสุมิฉฉาจาร วาสุจริต หมายถึง ความประพฤติชอบด้วยวาจา เป็นการงดเว้นและประพฤติตรงข้ามกับมุสาวาท ปิสุณวาจา ผรุสวาจา และสัมผัปปลาปะ และมโนสุจริต หมายถึงความประพฤติชอบด้วยใจ หมายถึง อนุรักษณา อพยาบาท และสัมมาทิฐิ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

สุจริตธรรมเป็นเครื่องมือที่ใช้ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยปัจจุบัน และได้ให้ความหมายของสุจริต 3 ไว้ดังนี้

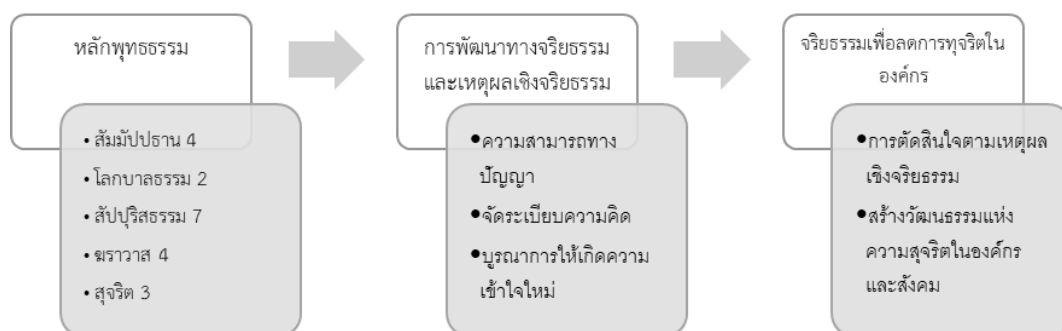
1. กายสุจริต เป็นการประพฤติดีทางกาย งดเว้นการเบียดเบียนและฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต) ไม่แย่งชิง คดโกง ยักยอก สิ่งที่เป็นเจ้าของไม่อนุญาต (อทินนาทาน) และการประพฤติดีในเรื่องกามคุณ (กาเมสุมิฉฉาจาร)

2. วชิสุจริต เป็นการประพฤติดีทางวาจา โดยการงดเว้นการพูดเท็จ (มุสาวาท) การพูดจาส่อเสียด (ปสุณวาจา) การพูดจาหยาบคาย (ผรุสวาจา) และการพูดจาเพื่อจ้อไร้สาระ (สัมผัปปลาปะ)

3. มโนสุจริต เป็นการประพฤติดีทางใจโดยไม่เพ่งเล็งแสวงหาช่องทางให้ได้ทรัพย์ของผู้อื่น (อนภิชฌา) การไม่พยาบาทจองเวร (อพยาบาท) และ การมีปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง (สัมมาทิฐิ) (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้นอันประกอบด้วยหลัก สัมมปธาน 4 หลักธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 (หิริ โอตตัปปะ) หลักสัปปริสธรรม 7 หลักฆราวาส 4 และ หลักสุจริต 3 ซึ่งล้วนแต่เป็นหลักพุทธธรรมที่สำคัญเพื่อสร้างเสริมจริยธรรมในสังคมไทย เป็นสิ่งสำคัญในการปลูกฝังความดี และจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยโดยใช้หลักพุทธศาสนา เพื่อลดการทุจริตในองค์กร สามารถอธิบายได้ตามภาพที่ 5 ซึ่งหากสามารถทำได้จริงจะเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจและสังคมไทยในระยะยาว

ภาพที่ 5 สรุปการใช้หลักพุทธธรรมและพัฒนากทางจริยธรรมเพื่อลดการทุจริตในองค์กร

สรุป

ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กซึ่งนำเสนอว่าแต่ละบุคคลมีการพัฒนาทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน และสามารถส่งเสริมให้มีการพัฒนาระดับจริยธรรมและการใช้เหตุผลทางจริยธรรมได้ด้วยความสามารถทางปัญญา การไตร่ตรอง การจัดระเบียบความคิด และการบูรณาการให้เกิดความเข้าใจใหม่ ดังนั้นหากมีการนำหลักพุทธธรรมมาปลูกฝัง ถ่ายทอด และได้มีการศึกษาอบรมหลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสม ใ้มนุษย์เกิดความเข้าใจ และสามารถไตร่ตรอง จำแนกสิ่ง ที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ จะทำให้เกิดการพัฒนาทางจิตใจและการใช้เหตุผลทางจริยธรรมจากระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรม ซึ่งยึดถือตนเองเป็นศูนย์กลาง พัฒนาไปสู่ระดับที่ 2 ระดับการมีจริยธรรมตามกฎหมายของสังคม ซึ่งประกอบด้วยการทำตามความเห็นและการยอมรับของผู้อื่น และ การทำตามกฎเกณฑ์

ของสังคม โดยยึดกฎระเบียบเป็นสำคัญ ในระดับนี้มนุษย์จะทำการสิ่งที่ได้รับการยอมรับจากสังคม เริ่มสนใจความรู้สึกของผู้คนรอบตัวมากขึ้นแทนที่จะมองเฉพาะแต่ตนเอง มีการปรับตัวให้เข้ากับกฎระเบียบและข้อกำหนดทางกฎหมาย รู้จักหน้าที่ของตนเองว่าควรหรือไม่ควร ทำอะไร ยึดถือกฎเกณฑ์เป็นสำคัญ และหากได้มีสติปัญญาที่สูงขึ้นและมีประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาเป็นระดับที่ 3 ระดับการมีจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ของสังคมซึ่งประกอบด้วยการทำเพื่อส่วนรวม โดยนำเอากฎเกณฑ์ต่าง ๆ รวมถึงหลักพุทธธรรมมาร่วมพิจารณาในการตัดสินใจตามความเหมาะสม มีความภาคภูมิใจที่ทำความดีและละอายใจที่ทำความชั่ว เข้าใจการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างแท้จริง และสนใจในสวัสดิภาพของผู้อื่น และการยึดถือคุณธรรมสากล ซึ่งมีหลักธรรมประจำใจ ศรัทธาในความดีงาม ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก หากถึงขั้นนี้ถือว่ามีการพัฒนาทางจิตใจและเหตุผลทางจริยธรรมที่เป็นแบบอย่างอันดีงามในอุดมคติ ซึ่งถือว่าเป็นการไปถึงจุดมุ่งหมายในการทำให้สังคมสงบสุขอย่างแท้จริง ทั้งนี้ขอนำเสนอแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้นอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้ 1) ควรมีการจัดการความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมดังกล่าว เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักวิชาการ และนักปฏิบัติในกลุ่มต่าง ๆ ของสังคม เพื่อจะได้นำความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 2) ควรมีการจัดหลักสูตรพุทธธรรมในสถานศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรทำตั้งแต่วัยก่อนเรียน เพื่อให้มีการปลูกฝังเริ่มตั้งแต่เด็กและเยาวชนเข้าใจและปฏิบัติ เนื่องจากทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์กกล่าวว่า ระดับก่อนมีจริยธรรมเริ่มต้นตั้งแต่อายุ 2 - 10 ปี การได้ปลูกฝังการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตั้งแต่วัยนี้ จะสร้างการพัฒนาทางจริยธรรมจากขั้นที่ 1 และหากมีการวางแผนการปลูกฝังพุทธธรรมในแต่ละระดับอายุ จนถึงขั้นที่ 7 ตามทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรม ไม่หยุดเพียงแค่ระดับขั้นที่ 2 ซึ่งจะทำให้เกิดพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้น สร้างเสริมวัฒนธรรมแห่งความสุจริตในองค์กร จะสามารถลดการทุจริตทั้งในภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะส่งผลดีต่อสังคมไทยในระยะยาว และ 3) ควรให้ความสำคัญกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยผู้นำและสมาชิกในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัย โรงเรียน องค์กรทางศาสนา ชุมชน ฯลฯ ควรสื่อสารให้สังคมรับรู้ถึงประโยชน์ของการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ และปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางจริยธรรมในสังคมอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- โกศล มีคุณ และณรงค์ เทียมเมฆ. (2545). ผลของการฝึกใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่มีต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมและจริยธรรม ของครู. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อวรรณโณ. (2530). แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม: จริยธรรมกับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชัยยุทธ กุลตังวัฒนา และคณะ. (2547). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจริยธรรมในการบริการของมัคคุเทศก์ไทย. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาข้าราชการพลเรือน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- _____. (2550). รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน).
- ดุษฎีเดือน พันธุมนาวิน. (2551). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม.
- เดือนเด่น จิตมั่นชัยธรรม และรจิตกนก นิคมบริรักษ์. (2544). การคอร์รัปชันในภาคธุรกิจกับบรรษัทภิบาลในประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- นืออน พิณประดิษฐ์ และคณะ. (2546). ตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมของพฤติกรรมการทำงานในการข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค 4. ใน รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์. (2559). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ. (2564). สัปปริสธรรม : พฤติกรรมการดำเนินชีวิตสมัยใหม่. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 8(7), 16-26.
- พระทองพจน์ อธิธมโม (พรมราช) และคณะ. (2561). หลักสัปปริสธรรมกับการแก้ไขวิกฤติปัญหาสังคม. วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(1), 51-65.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม ช่วงที่ 1). (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2554). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 34). นนทบุรี: เอส.อาร์. ฟรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). สุจริตธรรมในฐานะเครื่องมือป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยปัจจุบัน. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/439>

- พิเชษฐ์ หังโต. (2559). พุทธธรรมกับการป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย. วารสารจันทร์เกษมสาร, 22(43), 1-15.
- พิชญ์ หอมสมบัติ และคณะ. (2564). ฆราวาสธรรม 4 ประเภท : การป้องกันการทุจริตอย่างยั่งยืน. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 21(2), 159-169.
- มหาเถรสมาคม, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2564). หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนากับหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2564 จาก <http://www.stopcorruption.moph.go.th>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2564 จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- สกุณ อ้นมา. (2562). การตีความแบบวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่าง PITY AND FEAR กับหิริโอตตปปะ. วารสารปัญญาปณิธาน, 4(1), 1-17.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2561). คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือนสำหรับคณะกรรมการจริยธรรม. เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.ocsc.go.th/node/4078>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: เซ็นจูรี่.
- _____. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2549). จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดเอดูเคชั่น.
- สุดใจ ภูงลี. (2560). หิริ โอตตปปะ กับการแก้ปัญหาสังคม. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 18(1), 124-133.
- Johnston, M. (1998). Fighting Systemic Corruption : Social Foundations for Institutional Reform. The European Journal of Development Research, 10(1), 85-104.
- Kohlberg, L. (1958). The development of modes of moral thinking and choice in the years 10 to 16. In Doctoral dissertation, Department of Psychology. The University of Chicago.
- _____. (1973). Stages and Aging in Moral Development-Some Speculations. The Gerontologist, 13(4), 497-502.
- Kohlberg, L. (1981). Essays on Moral Development Vol. I: The Philosophy of Moral Development. Cambridge: Harper & Row.

- Kubal, D. et al. (2006). Doing the right thing: How today's leading companies are becoming more ethical. *Performance Improvement*, 45(3), 5-8.
- Ma, H. K. (2013). The moral development of the child: An integrated model. *Frontiers in Public Health*, 1(57), 1-18.
- Piaget, J. (1932). *The moral judgment of the child*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Rest, J. R. (1980). Moral judgment research and the cognitive-developmental approach to moral education. *The Personnel and Guidance Journal*, 58(9), 602-605.
- Robinson, M. (1998). Corruption and development: An Introduction. *The European Journal of Development Research*, 10(1), 1-14.
- Transparency International. (2021). *Corruption Perceptions Index*. Retrieved October 1, 2021, from <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/tha>
- Villegas de Posada, C. (1994). A motivational model for understanding moral action and MORAL action and moral development. *Psychological Reports*, 74(3), 951-959.